

Een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van boringen aan de Hoek 6 te Bergeijk (NB)

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

ARC-Rapporten 2009-185

Geldermalsen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Hoek 6 te Bergeijk (NB)

ARC-Rapporten 2009-185
ARC-Projectcode 2009/535

Tekst

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

Afbeeldingen

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

Redactie

A.J. Wullink

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Bergeijk, Hoek
Projectcode	2009/535
Archisnummer	37073
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy Boxmeer, dr. J.J.A. Wijnen
Contact	0485-581817, wijnen@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Bergeijk, mw. R. van Diepen
Contact	0497-551455, r.vandiepen@bergeijk.nl
Toetsing	SRE Milieudienst, drs. R. Berkvens
Contact	040-2594403, r.berkvens@milieudienst.sre.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Hoek 6
Plaats	Bergeijk
Gemeente	Bergeijk
Provincie	Noord-Brabant
Kaartblad	57A
RD-coördinaten	N: 153040/369500 O: 153087/369444 Z: 153064/369417 W: 153025/369479
Oppervlakte	ca. 1600 m ²

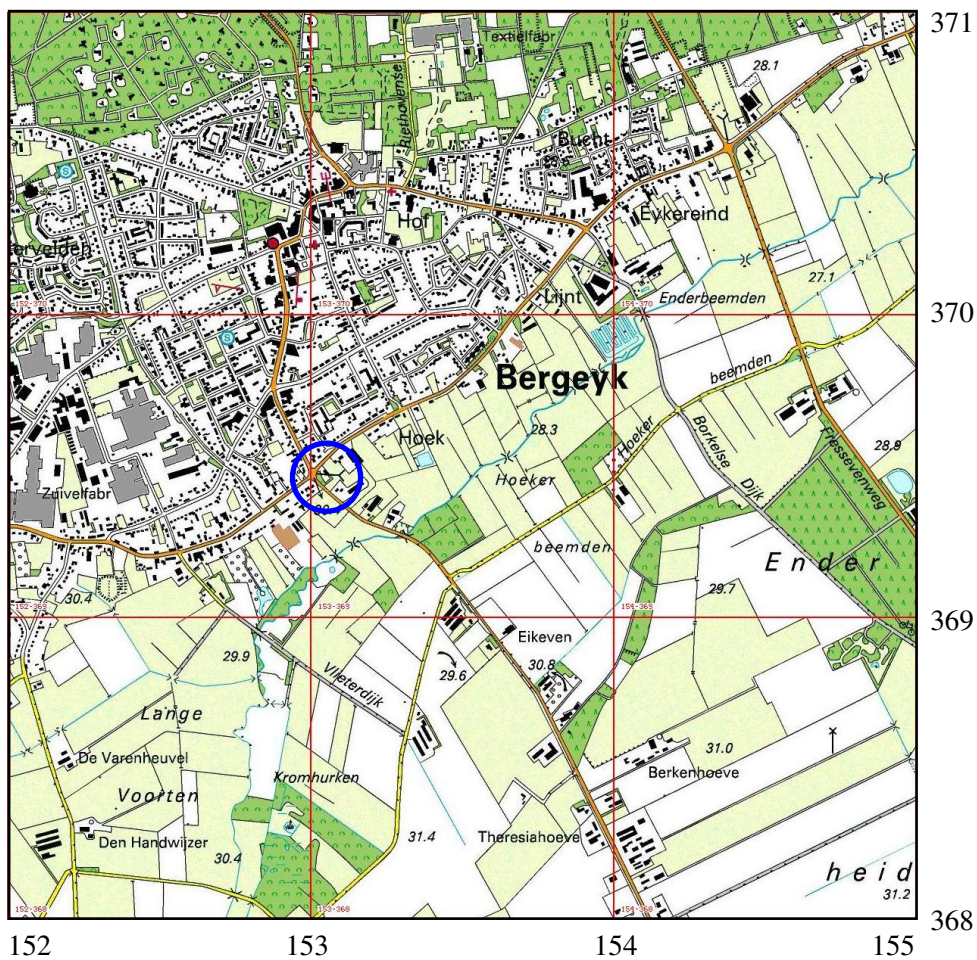
Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Boxtel.
Geomorfologie	Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden (2M9).
Bodem	Bebouwd. Oorspronkelijk valt het plangebied binnen een gebied met hoge zwarte enkeerdgronden of lage enkeerdgronden in lemig fijn zand.
Historische situatie	De onderzoekslocatie maakt deel uit van het oude cultuurlandschap rondom Bergeijk. Aan het begin van de 19e eeuw is het huidige wegenpatroon grotendeels aanwezig, met name de huidige Hoek/Broekstraat en Burg. Aartsiaan/Burg. Magneestraat op de kruissing waarvan de locatie is gelegen. De locatie zelf maakt deel uit van de gras/hooilanden in het dal van de Keersop. De locatie wordt pas bebouwd in de jaren 1920; sindsdien is er weinig veranderd.
Archeologische verwachting	Afhankelijk van het bodemtype heeft de locatie een middelhoge (lage Enkeerdgronden) tot hoge (Hoge Enkeerdgronden) archeologische verwachting.

Legenda

Onderzoekslocatie

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Boxmeer heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Hoek 6 te Bergeijk (afb. 1). De oppervlakte van het plangebied is circa 1600 m². Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen realisatie van een vrijstaande woning met garage. Hierbij zal een gebied met een oppervlakte van 202 m² worden bebouwd en 355 m² worden verhard. Onder het woonhuis komt een kelder van 56 m². Verder is een fundering op staal met een aanlegdiepte van circa 80 cm –mv voorzien. Binnen het plangebied ligt momenteel een huis met tuin en enkele schuurtjes. De bestaande bebouwing wordt gesloopt om plaats te maken voor de nieuwe bebouwing. De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 17 augustus 2009 door dr. J.J.A. Wijnen van Econsultancy, onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In augustus 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Uit de landschappelijke ligging, (vlakte van ten dele verspoelde dekzanden waarop zich hoge zwarte enkeerdgronden ontwikkeld hebben) blijkt dat het plangebied vanaf het Laat-Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog. De archeologische resten komen voor onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont. De vondstenlaag is opgenomen onderin het esdek; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het esdek en de

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Wijnen, J.J.A., augustus 2009: *Archeologisch bureauonderzoek Hoek 6 te Bergeijk in de gemeente Bergeijk*, Econsultancy Rapport 09063324 (conceptversie).

ongerode ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Archeologische sporen kunnen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Het complextypen en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Hiertoe zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 7 cm op het onderzoeksterrein 5 boringen geplaatst tot maximaal 200 cm –mv. De boringen zijn, rekening houdend met de aanwezige bebouwing en de toekomstige nieuwbouw, verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het verkennend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1.

In alle boringen wordt tot 100 à 110 cm –mv een dikke, donkerbruingrijze, matig humeuze Aap-horizont (eerdlaag) aangetroffen, die bestaat uit zeer fijn, zwak siltig zand. Deze eerdlaag bevat soms grind, baksteengruis, steenkool en in 'e'en boring, zilverfolie. In boring 2 wordt onder het eerddek een 20 cm dikke laag zeer fijn zwak siltig zand aangetroffen, waarin zich een inspoelingshorizont (B-horizont) heeft ontwikkeld die overgaat in een BC-horizont. In boring 3 wordt onder het eerddek een 20 cm dikke laag sterk zandige leem aangetroffen. Op het eerddek is hier een 30 cm dikke laag ophoogzand aanwezig. In alle boringen wordt onder het eerddek, het zeer fijne zand danwel de sterk zandige leem, vanaf 100 à 130 cm –mv, matig tot zeer grof grindhouden zand aangetroffen. In boring 5 is in de top van dit zand een B-horizont aangetroffen.

De grove zanden aan de basis behoren tot de rivierafzettingen van de Formatie van Sterksel. De Formatie van Sterksel is bestaat uit afzettingen van de Rijn en Maas uit het laatste deel van het Vroeg-Pleistoceen en het Midden-Pleistoceen. Het fijne zand en de leemlaag die in boringen 2 en 3 boven de grove zanden zijn aangetroffen, behoren tot de Formatie van Boxtel en zijn afgezet tijdens het Pleniglaciaal of Laat-Glaciaal. Aangezien het fijne zand, buiten het esdek, maar in één boring is aangetroffen, valt hier niet te zeggen of het om eolisch afgezet dekzand (Laagpakket van Wierden) gaat. De eerdlaag bestaat voor een deel uit van elders aangevoerd materiaal (plaggen). De bodem kan worden geclassificeerd als een hoge zwarte enkeerdgrond, het oorspronkelijke bodemprofiel is waarschijnlijk een veldpodzol geweest.

In de boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. De brokken kolengruis, het baksteen, het zilverpapier en de resten porselein zijn allemaal van recente datum.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt op de overgang van het dal van de Keersop naar een hogergelegen gebied met dekzandruggen. Geomorfologisch gezien ligt de locatie op een vlakte van verspoelde dekzanden. Op de locatie is waarschijnlijk -de locatie is niet gekarteerd- een hoge enkeerdgrond aanwezig. Door de landschappelijke ligging van het plangebied, is de locatie vanaf het Laat-Paleolithicum een gunstige woonlocatie geweest. In het hele plangebied kunnen dus archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog. In de omgeving zijn resten aangetroffen uit alle perioden vanaf het Mesolithicum. Historisch gezien maakt de locatie deel uit van het oude cultuurlandschap. Het huidige stratenpatroon was al in de 19e eeuw aanwezig. De locatie lag toen binnen de gras/hooilanden in het dal van de Keersop. Het terrein is voor het eerst in de jaren 1920 bebouwd; sindsdien is er weinig veranderd.

Het verkennend inventariserend booronderzoek heeft aangetoond dat de locatie op terrasafzettingen van de Formatie van Sterksel is gelegen, waarop een dun pakket afzettingen van de Formatie van Boxtel ligt een dikke eerdlaag. Hierdoor kan de bodem als Hoge Enkeerdgrond geïnclassificeerd worden. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Geconcludeerd kan worden dat de hoge archeologische trefkans voor de onderzoekslocatie op grond van de resultaten van het veldonderzoek kan worden gehandhaafd.

4 Aanbeveling

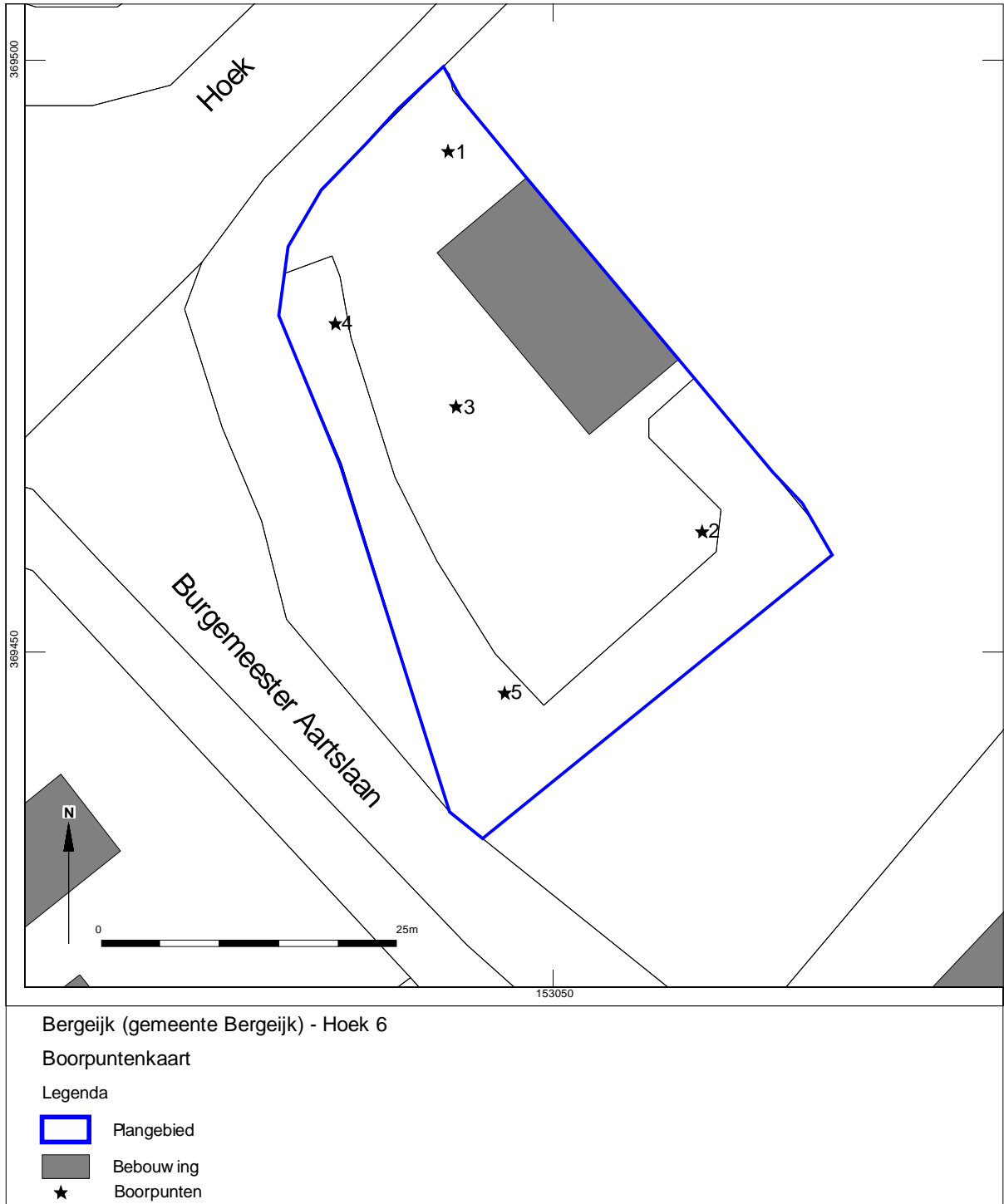
Gezien de aanwezigheid van zwarte enkeerdgronden en de daarmee samenhangende hoge trefkans op archeologische resten wordt, indien de geplande bodemverstorings beneden 50 cm –mv plaatsvinden, de aanbeveling gedaan een karterend/waarderend inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van proefsleuven. Dit onderzoek heeft tot doel vast te stellen of er sprake is van een archeologische vindplaats en eventueel de waarde hiervan te bepalen. Voor een dergelijk onderzoek dient een door het bevoegd gezag, de gemeente Bergeijk, goedgekeurd Programma van Eisen te worden opgesteld. Indien de geplande bodemverstoring minder diep dan 50 cm –mv zal plaatsvinden, is vervolgonderzoek niet noodzakelijk. Het is echter aan het bevoegd gezag om te bepalen of en in welke vorm een vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). 4e, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de, M. C. Geluk, I.L. Ritsema, W. E. Westerhoff & T. E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

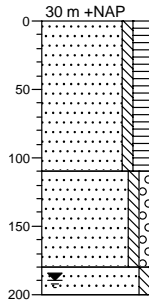

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart. Door: J.J.A. Wijnen

Bijlage 1 Boorprofielen

Boring: 1

X: 153041
Y: 369492

0 tuin
Zand, zeer fijn, zwak siltig, matig humeus, sporen baksteen, zwak grindhoudend, donker bruingrijs, matig grove grindjes, Ap-horizont

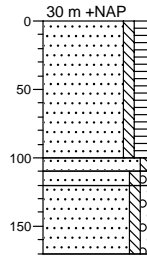
110
Zand, zeer grof, zwak siltig, zwak grindig, grijsbeige, C-horizont

180
Zand, matig fijn, zwak siltig, grijsbeige, C-horizont

200

Boring: 2

X: 153063
Y: 369460

0 tuin
Zand, zeer fijn, zwak siltig, matig humeus, sporen baksteen, zwak grindhoudend, donker bruingrijs, stukje zilverpapier, Ap-horizont

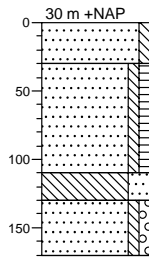
100
110
120
Zand, zeer fijn, zwak siltig, lichtbruin, B-horizont

Zand, zeer fijn, zwak siltig, zwak grindig, beigegeel, matig grof grind, BC-horizont

170
Zand, zeer grof, zwak siltig, zwak grindig, beige, C-horizont

Boring: 3

X: 153042
Y: 369471

0 tuin
Zand, zeer fijn, zwak siltig, geel, ophoogzand

30
Zand, zeer fijn, zwak siltig, zwak humeus, resten wortels, zwak grindhoudend, donker bruingrijs, Ap-horizont

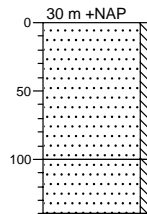
110
Leem, sterk zandig, grijs, C-horizont

130
Zand, zeer grof, zwak siltig, zwak grindig, beige, C-horizont

170

Boring: 4

X: 153032
Y: 369478

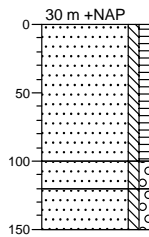
0 tuin
Zand, zeer fijn, zwak siltig, resten aardewerk, brokken kolengruis, sporen baksteen, sporen grind, donker bruingrijs, onderin overgang, Ap-horizont

100
Zand, zeer grof, zwak siltig, beige, C-horizont

140

Boring: 5

X: 153046
Y: 369447

0 tuin
Zand, zeer fijn, zwak siltig, zwak humeus, sporen baksteen, donker bruingrijs, Ap-horizont

100
Zand, zeer grof, zwak siltig, zwak grindig, bruin, B-horizont

120
Zand, zeer fijn, zwak siltig, zwak grindig, beige

150

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.